

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی علوم تربیتی گرایش

برنامه ریزی آموزشی

بررسی رابطه بین قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی با پیشرفت تحصیلی

دانش آموزان در دو شهر اصفهان و شیراز

استاد راهنما:

دکتر مصطفی شریف خلیفه سلطانی

استاد مشاور:

دکتر احمد رضا نصر اصفهانی

پژوهشگر:

مژده مهاجری

شهریور ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق
به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی علوم تربیتی گرایش
برنامه ریزی آموزشی خانم مزده مهاجری تحت عنوان

بررسی رابطه بین قابلیت های حرفه ای معلمان دوره ابتدایی با پیشرفت تحصیلی
دانش آموزان در دو شهر اصفهان و شیراز.

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۲ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

امضا

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر مصطفی شریف با مرتبه ی علمی استادیار

امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر احمد رضا نصر اصفهانی با مرتبه ی علمی استاد

امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر ابراهیم میرشاه جعفری با مرتبه ی علمی دانشیار

امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر مصطفی عمادزاده با مرتبه ی علمی استاد

امضای مدیر گروه

تشکر و قدرانی

می‌خواهم از پشت پنجره‌های آشیانه‌ی همدلی زیباترین و عطر آگین‌ترین گل‌های باغچه‌ی مهربانی را تقدیم کسانی نمایم که در نگاهشان، آبی آسمان موج می‌زند و همت بلندشان پیوسته بر همه جا سایر گستر است. واژه‌ای نمی‌یابم که بیانگر احساسات من در سپاسگزاری از عزیزانی باشد که در لحظه‌های پر فراز و نشیب این تلاش علمی مرا یاری نموده‌اند. ابتدا از خالق متعال به خاطر همه چیز تشکر می‌کنم.

((من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق))

((من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبداً))

از استاد راهنمای ارجمندم جناب آقای دکتر مصطفی شریف که با صبر و شکیبایی گام‌های مرا در پیمودن این راه پر فراز و نشیب استوار کردند و با حضور همیشگی و راهنمایی‌های ارزنده مرا در اجرای این مهم یاری نمودند صمیمانه، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

از استاد مشاور بزرگوام، جناب آقای دکتر احمدرضا نصر اصفهانی که با حسن خلق و کمک‌های بی‌دریغ‌شان، مشاور و راه‌گشای من در انجام هر چه بهتر این پایان‌نامه بودند، سپاس‌گزاری می‌نمایم.

همچنین از اساتید بزرگوام جناب آقای دکتر ابراهیم میرشاه جعفری و آقای دکتر مصطفی عمادزاده که داوری این پایان‌نامه را به عهده گرفتند و با بیان نکته‌ها و پیشنهادهای ارزنده موجب بهبود کیفیت این پژوهش شدند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

در پایان از کلیه استاتید، دوستان و کارکنان دانشکده علوم تربیتی که در مراحل مختلف پایان‌نامه مرا یاری نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

لحظه‌های زندگی‌تان همواره پر بار و در سایه سار اندیشه‌های سبزتان شکوفه‌های علم و دانش شکوفاتر باد.

تقدیم

خدایم مرا بالی عطا نمود برای پرواز، غزل پاره‌ای برای نجوای شبانگه‌ها، امیدی برای فناری تنگدلی‌هایم و عشقی برای ایجاز ثانیه‌ها و من تو را می ستایم امروز و امشب که ستایش تو راست. چه اهورایی بر پستی کالبد ناشکیبم کوله باری از همت و اراده ارزانی داشتی و چه سخاوتمندانه برهادیان هستی‌ام عشق آموختی و چشم‌های مهربانشان را به نوسان ناهموار زندگی‌ام دوختی، تا پس از سالها با تو بودن و با یاد تو طی کردن، قله آرزوهایم را به نظاره بنشینند. حال پس از سالها تلاش، آنچه را که فراسوی ماست بر دفتر ماندگار جوانی‌ام می‌نگارم و آن را بر فرشته‌های مهربان هستی‌ام تقدیم می‌کنم.

سپاس سالها شکوه زندگی‌ام تقدیم به بردست‌های هستی بخش و بی‌ادعای پدرم که حضورش، رنگی است بر بی‌رنگی زندگی‌ام. ستایشی بیکران به دستهای لاجوردی مادرم که رشته‌های امیدم از موسیقی دعا‌های شبانه‌اش لبریز است.

خالصانه‌ترین تقدیرها تقدیم به حامیان همیشگی زندگی‌ام، برادران عزیزم و همسران مهربانشان.

ستایشی سپید از جنس بلور دماوند تقدیم به خواهران مهربان.

و تقدیم به برادر بزرگوارم احمد به پاس تمام محبت‌ها و کمک‌هاش.

چکیده

قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان یک از عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. با توجه به اهمیت این مسئله، پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو شهر اصفهان-شیراز بر مبنای مدل قابلیت حرفه‌ای کبک کانادا انجام شده است و در آن شش مولفه قابلیت حرفه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از نوع کاربردی بوده است و برای اجرای آن از روش توصیفی-همبستگی استفاده شده است. به منظور گردآوری داده‌ها از دو ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته و شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده گردید است. پرسش‌نامه محقق ساخته شامل شش مولفه نقد و تفسیر دانش و فرهنگ، توانایی بیان، ارزشیابی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، مشارکت در توسعه حرفه‌ای و اخلاق حرفه‌ای بوده است که روایی آن توسط متخصصان و کارشناسان بررسی شده است و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرائباخ ۹۲،۳۷ محاسبه و برآورد گردید است. به منظور تعیین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نیز از میانگین معدل کل دانش‌آموزان در پایه‌های اول، دوم و سوم به صورت توصیفی و در پایه‌های چهارم و پنجم به صورت نمره بود استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، مشتمل بر از معلمان ناحیه‌های یک، سه و چهار اصفهان و ناحیه‌های یک و دو شیراز بوده است. نمونه آماری با استفاده از جدول مورگان ۳۴۱ نفر از طریق نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار استنباطی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (آنوا)، تحلیل رگرسیون و آزمون تعقیبی توکی با استفاده از نرم افزار SPSS ۱۸ استفاده شده است.

نتایج پژوهش نشان داده است که، بین قابلیت حرفه‌ای معلمان ابتدایی دو شهر اصفهان و شیراز در شش مولفه، با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. معلمان شیراز در مولفه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات نسبت به معلمان اصفهان و در مولفه‌های مشارکت در توسعه حرفه‌ای و اخلاق حرفه‌ای معلمان اصفهان از قابلیت بیشتری نسبت به معلمان شیراز برخوردار هستند. مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان اصفهان و شیراز بر اساس عوامل جمعیت شناختی نشان داده است که، معلمان زن، معلمان با مدرک فوق لیسانس و دکتری، معلمان با سابقه خدمت زیر ۱۰ سال و معلمان پایه چهارم از قابلیت حرفه‌ای بیشتری نسبت به معلمان دیگر برخوردار می‌باشند. مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اصفهان و شیراز نشان داده است که، دانش‌آموزان ناحیه یک اصفهان و دانش‌آموزان ناحیه دو شیراز، دانش‌آموزان معلمان با مدرک فوق لیسانس و دکتری، دانش‌آموزان معلمان با سابقه خدمت زیر ۱۰ سال و دانش‌آموزان معلمان پایه چهارم از بیشترین پیشرفت تحصیلی برخوردار هستند.

کلید واژه‌ها: قابلیت حرفه‌ای، پیشرفت تحصیلی، نقد و تفسیر دانش و فرهنگ، توانایی بیان، ارزشیابی فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات معلمان مشارکت در توسعه حرفه‌ای، اخلاق حرفه‌ای معلمان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱	مقدمه
۲	۱-۱ شرح و بیان مساله پژوهش
۶	۱-۲ اهمیت و ارزش تحقیق
۹	۱-۳ اهداف تحقیق
۹	۱-۳-۱ اهداف کلی تحقیق
۹	۱-۳-۲ اهداف جزئی تحقیق
۱۰	۱-۴ سوال‌های تحقیق
۱۱	۱-۵ تعاریف اصطلاحات
۱۱	۱-۵-۱ تعاریف نظری
۱۲	۱-۵-۲ تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: پیشینه پژوهش
۱۴	مقدمه
۱۵	۱-۲ پیشینه نظری
۱۵	۱-۲-۱ آموزش و پرورش دوره ابتدایی
۱۶	۱-۲-۲ پیشرفت تحصیلی
۱۹	۱-۲-۳ قابلیت حرفه‌ای
۲۱	۱-۲-۴ مدل‌ها و استانداردهای قابلیت حرفه‌ای معلمان
۲۳	۱-۲-۴-۱ قابلیت در تفسیر و نقد دانش و فرهنگ
۲۸	۱-۲-۴-۲ قابلیت کلامی و بیانی معلم
۳۱	۱-۲-۴-۳ قابلیت در ارزشیابی
۳۵	۱-۲-۴-۴ قابلیت در فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات
۴۳	۱-۲-۴-۶ قابلیت معلم در اخلاق حرفه‌ای
۴۶	۲-۲ پژوهش‌های انجام شده
۴۶	۲-۲-۱ پژوهش‌های داخلی در رابطه با قابلیت حرفه‌ای معلمان
۴۷	۲-۲-۲ پژوهش‌های خارجی در رابطه با قابلیت حرفه‌ای معلمان

عنوان

صفحه

۳-۲-۲ پژوهش‌های داخلی در رابطه با مولفه‌های قابلیت حرفه‌ای	۴۹
۴-۲-۲ پژوهش‌های خارجی در رابطه با مولفه‌های قابلیت حرفه‌ای	۵۰
۳-۲ جمع‌بندی فصل	۵۱

فصل سوم: روش پژوهش

مقدمه	۵۴
۱-۳ نوع تحقیق	۵۵
۲-۳ جامعه آماری	۵۵
۳-۳ روش نمونه برداری	۵۶
۴-۳ تعیین حجم نمونه	۵۶
۵-۳ ابزار اندازه‌گیری	۵۷
۱-۵-۳ پرسش‌نامه محقق ساخته	۵۷
۲-۵-۳ شاخص پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان:	۵۸
۶-۳ روایی و پایایی ابزار	۵۹
۱-۶-۳ روایی پرسشنامه محقق ساخته	۵۹
۲-۶-۳ پایایی پرسشنامه محقق ساخته	۶۰
۷-۳ فرایند جمع‌آوری اطلاعات	۶۰
۸-۳ شیوه تجزیه و تحلیل	۶۱
۹-۳ جمع‌بندی فصل	۶۱

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به سوال‌های پژوهش

مقدمه	۶۲
۱-۴ بررسی وضعیت جمعیت شناختی نمونه پژوهش	۶۳
۲-۴ تجزیه و تحلیل‌های یافته‌های حاصل از پرسشنامه	۷۰

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

مقدمه	۹۹
۱-۵ خلاصه پژوهش	۹۹
۲-۵ یافته‌های تحقیق	۱۰۰

صفحه	عنوان
۱۱۱.....	۳-۵ پیشنهادهای کاربردی.....
۱۱۵.....	۴-۵ محدودیت‌های پژوهش.....
۱۱۵.....	۵-۵ موضوع‌های پیشنهادی برای تحقیقات بعدی.....
۱۱۶.....	پیوست ۱.....
۱۱۹.....	پیوست ۲.....
۱۲۲.....	پیوست ۳.....
۱۴۹.....	منابع و مأخذ.....

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۴	شکل ۱: مدل قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان کبک کانادا (۲۰۰۱).....
۶۳	شکل ۴-۱: توزیع فراوانی و درصد حجم نمونه معلمان به تفکیک شهر.....
۶۴	شکل ۴-۲: توزیع فراوانی و درصد معلمان اصفهان و شیراز بر حسب ناحیه محل خدمت.....
۶۵	شکل ۴-۳: توزیع معلمان اصفهان و شیراز بر حسب جنسیت.....
۶۶	شکل ۴-۴: توزیع حجم نمونه بر حسب سطح تحصیل در شهرهای اصفهان و شیراز.....
۶۷	شکل ۴-۵: توزیع فراوانی و درصد معلمان اصفهان و شیراز بر حسب سابقه.....
۶۸	شکل ۴-۶: توزیع حجم نمونه بر حسب پایه خدمت در شهرهای اصفهان و شیراز.....
۶۹	شکل ۴-۷: توزیع معدل دانش‌آموزان به تفکیک مقیاس اندازه‌گیری کمی.....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳: فراوانی و درصد معلمان مقطع ابتدایی شهرهای اصفهان و شیراز به تفکیک ناحیه ها	۵۶
جدول ۲-۳: فراوانی و درصد معلمان به تفکیک دو شهر اصفهان و شیراز	۵۷
جدول ۳-۳: تعداد سوالهای هر مولفه و شماره سوال در پرسش نامه	۵۷
جدول ۳-۴: نمونه‌ای از درجه بندی طیف لیکرت در پرسش نامه	۵۸
جدول ۳-۵: تبدیل میانگین معدل کل دانش آموزان در ارزشیابی توصیفی، از مقیاس کیفی به کمی	۵۹
جدول ۴-۱: توزیع فراوانی و درصد حجم نمونه معلمان به تفکیک شهر	۶۳
جدول ۴-۲: توزیع فراوانی و درصد معلمان اصفهان و شیراز بر حسب ناحیه محل خدمت	۶۳
جدول ۴-۳: توزیع فراوانی و درصد معلمان اصفهان و شیراز به تفکیک جنسیت	۶۵
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی تحصیلات معلمان به تفکیک دو شهر اصفهان و شیراز	۶۶
جدول ۴-۵: توزیع فراوانی سابقه خدمت معلمان به تفکیک دو شهر اصفهان و شیراز	۶۷
جدول ۴-۶: توزیع فراوانی پایه خدمت معلمان به تفکیک دو شهر اصفهان و شیراز	۶۷
جدول ۴-۷: توزیع فراوانی و درصد معدل دانش آموزان به تفکیک مقیاس اندازه گیری کمی	۶۹
جدول ۴-۸: توزیع نرمال متغیرهای پژوهش بر اساس آزمون کلموگراف اسمیرنوف	۷۰
جدول ۴-۹: توزیع فراوانی مولفه های قابلیت حرفه ای معلمان به تفکیک شهرهای اصفهان و شیراز	۷۰
جدول ۴-۱۰: مجموع فراوانی شش مولفه قابلیت حرفه ای معلمان اصفهان و شیراز	۷۱
جدول ۴-۱۱: فراوانی و درصد پاسخ های معلمان به قابلیت نقد و تفسیر دانش و فرهنگ	۷۲
جدول ۴-۱۲: ضریب همبستگی بین قابلیت حرفه ای معلم در نقد و تفسیر دانش و فرهنگ با پیشرفت تحصیلی	۷۴
جدول ۴-۱۳: آزمون t مستقل مقایسه بین قابلیت معلمان در نقد و تفسیر دانش و فرهنگ در اصفهان و شیراز	۷۴
جدول ۴-۱۴: فراوانی و درصد پاسخ های معلمان به قابلیت بیان	۷۵
جدول ۴-۱۵: ضریب همبستگی بین قابلیت حرفه ای معلم در توانایی بیان با پیشرفت تحصیلی	۷۵
جدول ۴-۱۶: میانگین و انحراف معیار قابلیت معلمان در توانایی بیان در دو شهر اصفهان و شیراز	۷۷
جدول ۴-۱۷: فراوانی و درصد پاسخ های معلمان به قابلیت در ارزشیابی	۷۸
جدول ۴-۱۸: ضریب همبستگی بین قابلیت حرفه ای معلمان در ارزشیابی با پیشرفت تحصیلی	۸۰
جدول ۴-۱۹: آزمون t مستقل مقایسه بین قابلیت معلمان در ارزشیابی در اصفهان و شیراز	۸۰
جدول ۴-۲۰: فراوانی و درصد پاسخ های معلمان به قابلیت در فناوری اطلاعات و ارتباطات	۸۱

عنوان

صفحه

جدول ۴-۲۱: ضریب همبستگی بین قابلیت معلمان در فناوری اطلاعات و ارتباطات با پیشرفت تحصیلی	۸۳.....
جدول ۴-۲۲: آزمون t مستقل قابلیت معلمان در به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در اصفهان و شیراز	۸۳..
جدول ۴-۲۳: فراوانی و درصد پاسخ‌های معلمان به قابلیت در مشارکت فعال در توسعه حرفه‌ای	۸۴.....
جدول ۴-۲۴: ضریب همبستگی بین قابلیت معلمان در مشارکت فعال در توسعه حرفه‌ای با پیشرفت تحصیلی	۸۶..
جدول ۴-۲۵: آزمون t مستقل بین قابلیت معلمان در مشارکت فعال در توسعه حرفه‌ای در اصفهان و شیراز	۸۶.....
جدول ۴-۲۶: فراوانی و درصد پاسخ‌های معلمان به قابلیت در اخلاق حرفه‌ای	۸۷.....
جدول ۴-۲۷: ضریب همبستگی بین قابلیت معلمان در اخلاق حرفه‌ای با پیشرفت تحصیلی	۸۹.....
جدول ۴-۲۸: آزمون t مستقل مقایسه بین قابلیت معلمان در اخلاق حرفه‌ای در اصفهان و شیراز	۸۹.....
جدول ۴-۲۹: ماتریس همبستگی بین قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان در هر شش مولفه با پیشرفت تحصیلی	۹۰.....
جدول ۴-۳۰: تحلیل رگرسیون	۹۱.....
جدول ۴-۳۱: ضرایب بتا و سطح معنی‌داری	۹۱.....
جدول ۴-۳۲: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب دو شهر اصفهان و شیراز	۹۲.....
جدول ۴-۳۳: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب ناحیه	۹۳.....
جدول ۴-۳۵: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب جنس	۹۳.....
جدول ۴-۳۶: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب تحصیلات	۹۴.....
جدول ۴-۳۷: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب سابقه خدمت	۹۴.....
جدول ۴-۳۸: مقایسه بین قابلیت حرفه‌ای معلمان بر حسب پایه تحصیلی	۹۴.....
جدول ۴-۳۹: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب شهر	۹۵.....
جدول ۴-۴۰: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب ناحیه	۹۶.....
جدول ۴-۴۱: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی بر حسب جنس	۹۶.....
جدول ۴-۴۲: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب تحصیلات	۹۷.....
جدول ۴-۴۳: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب سابقه خدمت	۹۷.....
جدول ۴-۴۴: مقایسه بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب پایه تحصیلی	۹۸.....

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

آموزش و پرورش دوره ابتدایی، به عنوان اولین مرحله از آموزش همگانی نقش و رسالتی عظیم در پرورش و شکوفایی استعداد و قابلیت‌های بالقوه دانش‌آموزان بر عهده دارد. همچنین، این دوره به لحاظ تاثیر بر کسب مهارت‌های فردی، اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان در مرحله‌ها بعدی و ایجاد پایه و اساسی استوار در توسعه و پیشرفت کشور از اهمیت بالایی برخوردار است و بی‌شک از حساس‌ترین و مهم‌ترین مقطع‌های تحصیلی در نظام آموزش و پرورش رسمی هر کشوری محسوب می‌شود. در این فرایند معلمان به عنوان عامل‌ها و کارگزارها اصلی نظام آموزشی محسوب می‌شوند که نقشی اساسی در تسهیل فرایند یاددهی و یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و پیشبرد و تحقق هدف‌ها و رسالت‌های نظام آموزشی و اثربخشی آن ایفا می‌کنند. بنابراین، هر چه معلمان از قابلیت و توانایی بالاتری برخوردار باشند بهتر می‌توانند نظام آموزشی را در رسیدن به هدف‌های والای خود یاری داده و کارآمدی و اثربخشی نظام آموزشی را تامین کنند. بدین جهت لازم است تا به قابلیت حرفه‌ای معلمان به عنوان اساسی‌ترین و مهم‌ترین عنصر موفقیت دانش‌آموزان و دست‌یابی نظام آموزشی به هدف‌های خود توجه کرد.

در این فصل ابتدا مساله تحقیق و ضرورت انجام آن بر اساس مدل قابلیت حرفه ای معلمان ایالت کبک کانادا به عنوان مبنا و اساس پژوهش ارائه شده و سپس به تبیین هدف‌های تحقیق، اهمیت تحقیق و سوال‌های تحقیق پرداخته و در نهایت واژه‌ها و اصطلاح‌ها مهم تحقیق تعریف گردیده است.

۱-۱ شرح و بیان مساله پژوهش

آموزش و پرورش به عنوان یکی از نهادهای اصلی جامعه نقش اجتماعی کردن دانش‌آموزان و ایجاد و تقویت مهارت‌های لازم برای زندگی گروهی را بر عهده دارد. این امر به خصوص در دوران ابتدایی از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا شکل‌گیری شخصیت و رشد همه جانبه فرد، به خصوص رشد مفهوم‌ها و معنی‌ها و اموری که کودک در زندگی روزمره با آنها مواجه است در این دوره صورت می‌گیرد (صافی، ۱۳۸۶: ۴۱-۴۰). از سوی دیگر، میزان پیشرفت تحصیلی و به پایان رساندن موفقیت‌آمیز یک تکلیف و رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی و قابلیت در کار خود یکی از ملاک‌های مهم نظام آموزشی کارآمد است (یوسفی، قاسمی و فیروزنیا، ۱۳۸۸). این میزان دست یابی به هدف در دوره ابتدایی و در پایه‌های اول دوم و سوم، از طریق ارزشیابی توصیفی و بر اساس عملکرد دانش‌آموزان در درس‌ها با عبارت‌های «در حد انتظار، نزدیک، انتظار و احتیاج به تلاش بیشتر» مشخص یا توصیف می‌شود و در پایه «چهارم و پنجم» بر اساس میانگین معدل نمره‌های دانش‌آموزان محاسبه می‌گردد (حسنی، ۱۳۸۲).

با توجه به اینکه بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از اهمیت ویژه‌ای در برنامه‌های درسی و نظام‌های آموزش و پرورش جهان برخوردار است و تمام کوشش‌های آموزش و پرورش جامعه عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. بنابراین برای رسیدن به پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان لازم است به عوامل موثر در آن توجه خاصی نمود (پورجمشیدی، ۱۳۸۶: ۱۵۲). شناسایی عوامل مذکور موجب می‌شود تا اقدام‌های لازم برای بهبود و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان صورت پذیرد. عوامل مختلفی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان موثر است. یکی از عوامل کلیدی و ابزارهای اساسی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان است (دانش پژوه، ۱۳۸۵). از نظر بیان چینی و کاوازوس^۱ (۲۰۰۷) و شولمن و شولمن^۲ (۲۰۰۴) و والکیتون^۳ (۲۰۰۵) قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان شامل، قابلیت‌های حرفه‌ای و شخصی، فردی و اجتماعی، ذهنی و عینی، رسمی و

1- Bianchini & Cavazos

2- Shulman & Shulman

3- Walkington

غیررسمی، کلی و جزئی است که از طریق فراهم شدن یک فرصت آموزشی به منظور توسعه دانش‌ها، مهارت‌ها، نگرش‌ها و شرایط و با هدف بهبود اثربخشی معلمان در کلاس درس و سازمان ایجاد می‌شود (هورسلی^۱، ۲۰۰۶). توسعه حرفه‌ای معلمان، در معنایی گسترده‌تر به توسعه فرد در وظیفه‌های شخصی اشاره می‌کند. که به طور حتم موجب افزایش صلاحیت تمام اعضای جامعه یادگیرنده در یک یادگیری طولانی مدت می‌شود. بدین جهت توسعه قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان، در محیط‌های آموزشی یک روند مهم در رشد و بهبود هر موسسه آموزشی و نقطه عطفی در تداوم یادگیری مادام‌العمر و پیشرفت کار معلمان محسوب می‌شود (النورا^۲، ۲۰۰۳). از این رو به اعتقاد و باور بسیاری از متخصصان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت یادگیری قابلیت‌های حرفه‌ای از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. تا آنجا که اگر معلمی به اندازه کافی مهارت‌های تدریس را تجربه نکرده باشد، معلم بدون صلاحیت خوانده می‌شود (رؤوف، ۱۳۷۹). لذا لازم است تا سرمایه‌گذاری برای توسعه قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان به عنوان یک شاخص کلیدی در مدیریت منابع انسانی و توسعه آموزش و پرورش صورت گیرد، زیرا این سرمایه‌گذاری با گذشت زمان به پیشرفت معلم و در نهایت به بهبود پیشرفت کامل دانش‌آموزان منجر می‌شود (هلند^۳، ۲۰۰۵).

از این رو در کشورهای مختلف تلاش‌های بسیاری در جهت تدوین معیارهایی برای قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و در نتیجه اثربخشی نظام‌های آموزشی انجام گرفته است. از جمله این اقدام‌ها مدل ارائه شده توسط وزارت آموزش و پرورش ایالت کبک کانادا است، که در آن در ارتباط با قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان، به چهار سطح «۱- قابلیت‌های عمومی، ۲- فعالیت‌های تدریس، ۳- بافت آموزشی و اجتماعی و ۴- هویت حرفه‌ای» و دوازده مولفه، به عنوان شاخص‌های اصلی و بارز قابلیت‌های حرفه‌ای یا یک معلم حرفه‌ای اشاره شده است. این مدل در سال (۲۰۰۱) در کشور کانادا تهیه و تدوین گردید و به مرحله اجرا درآمد. جستجوهای انجام گرفته توسط پژوهشگر در ارتباط با میزان ارزیابی اثربخشی و کارایی این مدل نشان می‌دهد که، اقدامی در جهت ارزشیابی و داوری این مدل از سوی مسئولان نظام آموزشی و محققان کشور کانادا صورت نگرفته و گزارشی در این زمینه ارائه نشده است. دوازده مولفه مورد نظر در شکل ۱ آورده شده است.

1- Horsley
2- Eleonora
3- Holland

شکل ۱: مدل قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان کبک کانادا (۲۰۰۱): ۵۵.

- ۱- نقد و تفسیر دانش و فرهنگ: عبارت است از آگاهی و اشراف کامل بر تحول‌های فرهنگی و تغییرهای ساختاری با هدف بررسی عنصرهای فرهنگی و انتقال آن به دانش‌آموزان با توجه به واقعیت موجود.
- ۲- توانایی بیان قوی و استفاده از دستور زبان صحیح و روشن: وضوح و روشنی کلام، تلفظ سلیس کلمه‌ها و جمله‌ها و رسا بودن صدا معلم در ارائه مطلب به دانش‌آموزان.
- ۳- تدوین موقعیت‌های یاددهی-یادگیری: مشخص کردن و ترسیم هدف‌ها و توالی فعالیت‌ها با توجه به شرایط و امکانات موجود.
- ۴- اجراء مقدماتی موقعیت‌های یاددهی-یادگیری: اجرای فعالیت یادگیری متناسب با هدف و با توجه به شرایط و امکانات موجود.

- ۵- برنامه ریزی، سازماندهی و نظارت بر کلاس: مدیریت کلاس درس و یادگیری چون مدیریت زمان، محیط و جو کلاس درس، تنوع و چالش در تکلیف یادگیری.
- ۶- ارزشیابی از یادگیری: سنجش میزان یادگیری دانش‌آموزان و ایجاد شرایط بهتر برای بهبود فرایند تدریس و یادگیری.
- ۷- تطبیق تدریس با ویژگی یادگیری دانش‌آموزان: آگاهی از تفاوت‌های فردی، نگرش و وضع روانی و عاطفی دانش‌آموزان
- ۸- کاربست فناوری اطلاعات و ارتباطات: استفاده از رایانه، نرم افزارهای رایانه‌ای و اینترنت در آرایه درس به دانش‌آموزان.
- ۹- همکاری با کادر آموزشی: همکاری با مدیر، معاون‌ها، معلم‌ها و دیگر افراد مسئول در مدرسه.
- ۱۰- همکاری با کادر غیر آموزشی: همکاری با افراد ذیع نفع و ذیع ربط و کلیه افرادی که با مدرسه به نوعی در تعامل هستند.
- ۱۱- شرکت فعال در توسعه مهارت‌ها: مشارکت و همکاری در اجرای فعالیت‌ها و تلاش مستمر در جهت رسیدن به هدف‌ها.
- ۱۲- رفتار اخلاق حرفه‌ای قابل قبول: تعهد کاری، وظیفه‌شناسی، اخلاص، عدالت، انصاف، صعه‌صدر داشتن. در این تحقیق به منظور بررسی میزان رابطه بین قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، مبنای کار مدل وزارت آموزش و پرورش کبک کانادا قرار داده شده است. از میان دوازده مولفه ارائه شده در این مدل، شش مولفه زیر انتخاب شده است.
- ۱- عمل کردن به صورت حرفه‌ای در نقد و تفسیر دانش و فرهنگ به دانش‌آموزان در تدریس.
- ۲- توانایی بیان قوی و استفاده از دستور زبان صحیح و روشن در آموزش به دانش‌آموزان.
- ۳- کاربست فناوری اطلاعات و ارتباطات در روند تدریس جهت تسهیل یادگیری.
- ۴- ارزشیابی از پیشرفت دانش‌آموزان در یادگیری محتوای موضوع و تسلط یافتن در ارتباط با مهارت‌ها.
- ۵- شرکت فعال معلمان در توسعه مهارت‌های به صورت فردی یا گروهی.
- ۶- بروز رفتار اخلاق حرفه‌ای قابل قبول در اجرای وظیفه‌ها.
- این شش مولفه به سه دلیل ۱- پوشش دهی به تمام چهار سطح «قابلیت‌های عمومی، فعالیت‌های تدریس، بافت آموزشی و اجتماعی و هویت حرفه‌ای، ۲- هم‌خوان بودن این شش مولفه با بافت و فضای آموزش دوره ابتدایی کشور و ۳- انتخاب دوازده مولفه چهار سطح موجب وسعت و حجم کار فراتر از یک پایان نامه ارشد

می‌شد انتخاب شده است. از همین رو مساله اصلی این پژوهش بررسی رابطه بین قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان در ارتباط با شش مولفه مذکور با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در دوره ابتدایی می‌باشد.

۱-۲ اهمیت و ارزش تحقیق

اگر چه راجع به موضوع قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان بحث‌های مختلفی انجام گرفته است. اما با توجه به بررسی‌های انجام گرفته در این زمینه سه نکته استنباط شد:

۱- از یک سو مشاهده گردید که، به رغم سابقه طولانی کشور در امر آموزش تا این زمان در مقایسه با سایر کشورها فعالیت قابل توجهی در ارتباط با استانداردسازی قابلیت‌های حرفه‌ای انجام پذیرفته است. این درحالی است که در کشورهای مختلف تلاش‌های بسیاری در این زمینه صورت گرفته است. به عنوان مثال در دهه‌های گذشته در استرالیا و سایر کشورها توجه قابل ملاحظه‌ای به موضوع وضعیت آموزش حرفه‌ای معلمان، با تاکید بر «افزایش حرفه‌ای، توانایی‌ها، تخصص و فراهم کردن کامل منابع برای اختصاص دادن آن به استانداردسازی آموزش حرفه‌ای معلمان» شده است. در همین راستا، انجمن ملی استانداردسازی آموزش حرفه‌ای استرالیا در سال ۲۰۰۰ به منظور بررسی مسئله‌ها معاصر، چالش‌ها و فرصت‌ها در زمینه استانداردهای حرفه‌ای معلمان، و با هدف ایجاد چارچوبی برای اقدام مشترک و راهبردی، نشستی با حضور ۱۵۰ معلم در ملبورن برگزار کرد. در این نشست شرکت‌کنندگان در گروه‌های نیمه‌سازمان یافته به بحث و تدوین مجموعه‌ای از «هدف‌های راهبردی» با هدف اصلاح و تصحیح روندها پرداختند (انجمن نمایندگان، ۲۰۰۰، به نقل از کارولاین پارمر^۱، ۲۰۰۶).

استانداردسازی قابلیت حرفه‌ای معلمان در آمریکا نیز بسیار مورد توجه بوده به طوری که انجمن ملی استانداردسازی آموزش حرفه‌ای آمریکا در سال ۱۹۹۱ کار خود را با شناسایی «آن بخش از مفهوم‌های کلی، مطرح شده در انجمن که در انتقاد به فعالیت‌های انجام شده بود» آغاز کرد. این انجمن در پایان پنج گزاره اصلی را در تعریف دانش، مهارت‌ها، تمایل‌ها و تعهدهای معلمان در انجام وظیفه‌ها تعیین کرد. این پنج گزاره به شرح زیر است:

- ۱- تعهد معلمان نسبت به دانش‌آموزان و یادگیرشان.
- ۲- دانش معلمان از موضوع‌ها و چگونگی تدریسشان
- ۳- مسئولیت نظارت و مشاهده بر یادگیری دانش‌آموزان.

^۱ - Carolyn Palmer

۴- تفکر اصولی معلمان در ارتباط با روش‌های که از تجربه‌های خود و دیگران می‌آموزند.

۵- مشارکت در جامعه یادگیرنده (باس^۱، ۲۰۰۰: ۳۸-۳۷).

بنا به باور مارشال (۲۰۰۵) استانداردسازی قابلیت حرفه‌ای معلمان در نتیجه مذاکره‌های گسترده با معلمان در ارتباط با ارزش‌های حرفه‌ای و در میان گذاشتن و توضیح دادن این ارزش‌ها به آنان صورت می‌گیرد و هدف از ارایه این استانداردها به معلمان ارتقا شغلی و تقویت ارزش‌های حرفه‌ای همچون دانش، مهارت، فعالیت و خلاقیت در آنان است. از این رو وزارت آموزش و هنر کویزلند، در بیانیه‌ای در ارتباط با استانداردسازی قابلیت حرفه‌ای معلمان اعلام کرد که دولت به منظور کمک به تشخیص معلمان، استانداردها را به صورت یک فرم ارایه می‌کند و سپس معلمان را به تداوم رشد حرفه‌ای خود و حفظ آگاهی از برنامه آموزشی و آرمان‌های آموزشی ترغیب می‌کند (وزارت آموزش و هنر^۲، ۲۰۰۳: ۱). در همین راستا موسسه تربیت معلم نیو ساوت ولز، معتقد است در ارایه استانداردهای حرفه‌ای به معلمان تنها نباید به توصیف، تایید و حمایت از تنوع ماهیت کاری معلمان پرداخت، بلکه باید به آنچه معلمان نیازمندند بدانند، ایجاد درک صحیح در آنها نسبت به انجام فعالیت‌ها و ارایه رهنمودها و معیارهای لازم به آنها در جهت حمایت از ایجاد و توسعه قابلیت حرفه‌ای توجه کرد (موسسه معلم نیوساوت ولز^۳، ۲۰۰۳: ۱).

۲- از سوی دیگر با بررسی‌های انجام گرفته مشخص شد که یکی دیگر از مواردی که در کشور ما مورد کم توجهی یا بی‌توجهی قرار گرفته و فعالیت چندانی در ارتباط با آن صورت نگرفته است تدوین و تعیین معیارهای قابلیت حرفه‌ای و همچنین فراهم نکردن زمینه مناسب برای ارایه آموزش موثر، در جهت کسب مدرک حرفه‌ای به معلمان است. در حالی که، در کشورهای توسعه یافته توجه بسیاری به این امر شده است. به عنوان مثال می‌توان به تحقیق‌های انجام شده در دهه ۱۹۶۰ در رابطه با معیارهای قابلیت حرفه‌ای اشاره کرد که تصویر منسجمی از معیارهای حرفه‌ای را برای معلمان ارایه کرد و به ویژه مقاله‌های گلسون و مارادل^۴ در ۱۹۸۰ و سالس باری^۵ ۱۹۹۴ توجه معلمان را به سمت جامع‌پذیری حرفه‌ای جلب کرد (به نقل از جیفوکتس و سالس باری^۶، ۲۰۰۹). علاوه بر این می‌توان در این زمینه به تحقیق‌های پارسونز، بٹ مارکر و آویس^۷، ۲۰۰۱ و مکس ول^۸، ۲۰۰۵، بٹ مارکر و

1 - Buss

2 - Department of Education and the ArtS

3 - New South Wales Institute of Teachers

4- Gleeson and Mardle

5- Salisbury

6- Jephcote and Salisbury

7- Parsons, Avis, and Bathmaker

8- Maxwell